

Metarefleksje o makroekonomii i polityce makro- ekonomicznej

Tomasz Kwarciński, Agnieszka
Wincewicz-Price (red.),

*Metaekonomia II. Zagadnienia
z filozofii makroekonomii*, Kraków,
Copernicus Center Press 2019.

Zagadnienia metaekonomiczne to kwestie tak fundamentalne dla nauk ekonomicznych, że osobom parającym się uprawianiem ekonomii częstokroć jawią się one jako zbyt oczywiste, przez co niewarte szczególnej uwagi, albo przeciwnie – na tyle trudno uchwytnie, że podważa to zasadność wysiłku włożonego w pogłębioną nad nimi refleksję. Nieliczni teoretycy zastanawiają się, czym w istocie są konstruowane przez nich modele makroekonomiczne. Jaki jest lub powinien być związek tych modeli z realnym życiem gospodarczym? Czy makroekonomia – tworzone na jej gruncie koncepcje – mogą/będą kiedykolwiek mogły dostarczyć nam jednoznacznych wskazówek pod adresem polityki gospodarczej? Nieco częściej, zwłaszcza w okresach pogorszenia koniunktury, daje się słyszeć py-

tanie o to, czy pokładanie wiary w teoriach makroekonomicznych mających stanowić środek ochrony przed recesją, bezrobociem, inflacją, obniżeniem dobrobytu i innymi bolączkami o charakterze ekonomicznym jest w ogóle zasadne. Ujmując rzecz z jeszcze innej perspektywy, podnosi się niekiedy kwestię, czy i w jaki sposób pojęcia wykorzystywane w dyskursie ekonomicznym, stosowane przez ekonomistów narzędzia analityczne, różnorakie miary i indeksy, tworzone, by lepiej poznać badane zjawiska, kształtują nasz ogląd tychże zjawisk i czy mogą wywrzeć wpływ na nie same. Idąc dalej można w końcu zapytać: czy sam kształt tych indeksów i miar w jakikolwiek sposób przekłada się na decyzje z zakresu polityki gospodarczej?

Autorzy tekstów zebranych w drugim tomie *Metaekonomii*, wydane go właśnie nakładem krakowskiego Copernicus Center Press, są dalecy od uznania tak postawionych pytań za łatwe czy trywialne. Co więcej, lektura kolejnych rozdziałów przekonuje, że namysł nad zagadnieniami z zakresu filozofii ekonomii powinien być istotny nie tylko dla samych ekonomistów, ale i decydentów kształtujących politykę publiczną, a może nawet dla

wszystkich. Co ciekawe, to właśnie nie-ekonomiści są bezpośrednim, choć nie jedynym, adresatem nienapawającego zbytnim optymizmem tekstu Daniela Hausmana, który odpowiadając na jedno z przywołanych wyżej pytań konkluduje, że „[e]konomia może dostarczyć amunicji dla wsparcia lub podważenia działań, które popiera część stron biorących udział w podejmowaniu decyzji, ale nie powinniśmy oczekiwać od ekonomistów szczegółowych rozwiązań problemów dotyczących kształtowania polityki gospodarczej”.

Prezentując oddaną do rąk czytelników monografię nie sposób pominąć faktu, iż stanowi ona kontynuację i poszerzenie rozważań podjętych w bardzo dobrze przyjętym pierwszym tomie *Metaekonomii* (Gorazda, Hardt i Kwarciniński, 2016)¹. Do powracających wątków należą m.in. refleksje na temat przyczynowości w ekonomii, o której piszą Mariusz Maziarz i Robert Mróz, dociekania poświęcone

dobrobytowi (konceptualizacji i pomiarowi tej kategorii) pogłębiane przez Tomasza Kwarcinińskiego, problematyka modeli ekonomicznych, obecna tym razem w rozdziałach autorstwa Emilii Tomczyk (modelowanie oczekiwań) i Franciszka Chwałczyka (potraktowanie jako modeli stosowanych w ekonomii miar), a także, choć w mniejszym wymiarze, we wspomnianym już tekście Daniela Hausmana. Jednakże tematem przewodnim, stanowiącym swoiste „spoiwo” szesnastu esejów składających się na tom drugi, są zaanonsowane w tytule kwestie makroekonomiczne². Specyfika podejścia makroekonomicznego, dla którego powstania silnym bodźcem było dążenie do dostarczenia wskazówek jak wyjść z kryzysu, powoduje zaś, że istotnym *novum* w stosunku do tomu pierwszego jest tu zdecydowanie szersza refleksja na temat relacji pomiędzy teorią ekonomii (głównie makroekonomii) a polityką gospodarczą. W sposób bezpośredni zagadnienia te ana-

¹ Za szczególnego rodzaju formalny dowód uznania dla tej publikacji można uznać fakt, iż pierwszy tom zdobył I nagrodę w konkursie Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego na najlepszy podręcznik akademicki z ekonomii wydany w latach 2014–2016.

² Choć niektóre wywody – na przykład rozważania Bartosza Scheuera (rozdz. 3 części pierwszej) czy Franciszka Chwałczyka (rozdz. 5 części drugiej) – z powodzeniem można odnieść do całej ekonomii.

lizowane są w dedykowanej im części trzeciej, lecz w mniejszym bądź większym wymiarze są one obecne we wszystkich rozdziałach.

Część pierwszą, traktującą o rozwoju makroekonomii, otwiera esej Wojciecha Gizy, który szukając źródeł makroekonomii, wskazuje na szereg idei makroekonomicznych stworzonych na długo przed powstaniem podejścia makroekonomicznego. To ostatnie jest zwykle związane z *Ogólną teorią zatrudnienia, procentu i pieniądza* (Keynes, 2003 [1936]) oraz postacią autora tego wpływowego dzieła, Johna Maynarda Keynesa. Warto może nadmienić, że ta, jak mogłoby się wydawać, dawno rozstrzygnięta kwestia „ojcostwa” makroekonomii okazuje się nie być aż tak jednoznaczna. Poza Keynesem, w tej roli względnie często obsadzany jest również Michał Kalecki (trakowany w ten sposób m.in. przez przybliżającego jego koncepcje w rozdziale drugim Jerzego Osiatyńskiego). Interesujące jest, że Autorzy *Metaekonomii* zwracają także uwagę na Knuta Wicksella (Jacek Wallusch w rozdziale piątym) oraz – co jest rzadkością – przedstawianego zwykle jako jednego z twórców ekonomii behawioralnej George’a Katonę (Agnieszka Wincewicz-Price i Paweł Śliwowski

za (Colander i Kupers, 2014)). Rzecz jasna, waga tej kwestii jest niewspółmiernie mała w porównaniu do, na przykład, poszukiwania odpowiedzi na pytania o problemy przekładania się teorii makroekonomicznej na politykę gospodarczą. Jednak różnorodność udzielanych przez Autorów *Metaekonomii* odpowiedzi stanowi w istocie egzemplifikację cechy, która jest obecna w szeregu innych przypadków. Mam tu mianowicie na myśli to, że w omawianej monografii często mamy możliwość odnalezienia różnych, niekiedy krańcowo odmiennych, stanowisk na temat poszczególnych analizowanych na jej kartach problemów. Od razu zaznaczę, że nie podnoszę tej kwestii uznając ją za wadę. Przeciwnie, uważam, że możliwość zapoznania się w jednym tomie z argumentacją rozwijaną przez różne strony toczonej w filozofii, metodologii i historii ekonomii debat nie tylko daje czytelnikom lepszy wgląd w stan tych dyskusji, ale i szanse na wyrobienie sobie własnego zdania.

Przykładem może tu być zestawienie argumentacji Bartosza Scheuera, który wychodząc od słusznego skądinąd wykazania słabości wpisywania rozwoju makroekonomii w schematy wypracowane na gruncie filozofii nauki, pro-

ponuje dość radykalne, oparte na dyskursywnej koncepcji rozwoju wiedzy, stanowisko odnośnie do wyjaśniania ewolucji teorii ekonomii z wywodem Jacka Walluscha, który z kolei zwraca uwagę na związek pomiędzy rozwojem makroekonomii a procesami zachodzącymi w realnym życiu gospodarczym (zmiany dynamiki cen zbieżne ze zmianami popularności dwu głównych tradycji makroekonomicznych – keynesowskiej i neoklasycznej). Jeśli, jak proponuje Scheuer, „wszelkie składowe konstrukcje naukowych mają charakter językowy i w tym sensie nie odnoszą się do niczego innego, jak tylko do innych elementów o takim samym charakterze”, a powstawanie wiedzy naukowej jest w istocie „dyskursywnym tworzeniem i rozwijaniem faktów naukowych”, to przyjmując taką perspektywę trudno jest mówić o zmianach, które – jak się wydaje – nastąpiły w rozwoju ekonomii w konsekwencji wydarzeń mających miejsce w gospodarce. Przywołanym już przykładem może być samo zaproponowanie przez Keynesa podejścia makroekonomicznego w reakcji na wielki kryzys (niezwykle popularna opinia, powtórzona w omawianym zbiorze przez m.in. Osiatyńskiego), wystąpienie stagflacji

jako czynnika ułatwiającego zaakceptowanie rewizji krzywej Philipsa dokonanej przez Friedmana i Phelps, kryzys lat siedemdziesiątych XX wieku jako podłoże tzw. „kontrrewolucji neoklasycznej” Lucasa etc. Równie trudno byłoby także wyjaśnić wskazaną wyżej zależność dostrzeżoną przez Walluscha.

Z podobną sytuacją, tzn. możliwością zaznajomienia się z argumentacją na rzecz odmiennych stanowisk, mamy też do czynienia w przypadku kwestii oceny roli makroekonomii (faktycznej i potencjalnej) w rozwiązywaniu problemów z zakresu polityki publicznej. Niezwykle krytyczne oceny formułuje Hausman, w którego stanowisku rezonują argumenty Johna Stuarta Milla i Alfreda Marshalla (mimo że na tego ostatniego się nie powołuje). Otóż Hausman stwierdza m.in., że „[a]ni teoria, ani badania empiryczne w ekonomii nie są w stanie ostatecznie dowieść ani zaprzeczyć zasadniczym twierdzeniom dotyczącym ogólnego funkcjonowania gospodarki”. Znacznie większy optymizm wykazuje natomiast Stanisław Mazur omawiając w swoim rozdziale tzw. politykę publiczną opartą na dowodach (*Evidence-Based Public Policy*, EBPP). Stanowisko tego Au-

torą jest tym bardziej ciekawe, że przywołując piętnastopunktowy katalog poważnych wyzwań stojących przed stosowaniem EBPP (jednym z nich jest m.in. potencjalne wykorzystywanie wsparcia ekspertów jako fasady dla decyzji dyktowanych ideologią lub interesem decydentów), daje świadectwo świadomości tych zagrożeń. Mazur wskazuje jednak, w jaki sposób można by ich uniknąć.

Wartą podniesienia kwestią, analizowaną w rozdziałach autorstwa Kwarcińskiego i Chwałczyka, jest znaczenie stosowanych przez ekonomistów narzędzi analitycznych – określonych miar i indeksów – dla konstruowania teorii makroekonomicznych. O ile ciekawe i czerpiące spoza nauk ekonomicznych rozważania drugiego z nich mają jednak charakter dość ogólny (co pozwala odnieść je do ekonomii *sensu largo*), o tyle w artykule Kwarcińskiego mamy konkretyzację tych wywodów opartą na analizie różnorodnych mierników dobrobytu.

Zaletą monografii jest również uwzględnienie podejść wykraczających poza tradycje: keynesowską i neoklasyczną. Robert Mróz przybliży makroekonomię post-keynesowską i podejście do zagadnień makroekono-

micznych właściwe reprezentantom szkoły austriackiej (zważywszy na anty-makroekonomiczną orientację szkoły austriackiej, celowo nie używam tu określenia „makroekonomia austriacka”). Na uwagę zasługuje również część traktująca o interesującej i – jak się wydaje – mało znanej koncepcji George’a L.S. Shackle’a, którą, zdaniem Mroza, można uznać za szczególnego rodzaju próbę pogodzenia elementów ekonomii post-keynesowskiej i austriackiej.

Michał Możdżeń pochyła się nad podejściem do polityki makroekonomicznej bazującym na teorii wyboru publicznego, zaś Agnieszka Wincewicz-Price i Paweł Śliwowski przedstawiają wpływ, jaki na makroekonomię wywarła ekonomia behawioralna. Czytelnik ma również możliwość zapoznania się z przedstawionym przez tę dwójkę Autorów przypadkiem konkretnej aplikacji koncepcji stworzonych przez reprezentantów tego ostatniego nurtu (wsparcia programów prywatnych oszczędności). Z kolei Marcin Gorazda analizuje system fiskalny, koncentrując się na sprawiedliwości podatkowej. Idąc za Amartyą Senem, słusznie zwraca uwagę, że niemożliwe jest skonstruowanie systemu fiskalnego, który byłby w całości oparty na jed-

nej teorii sprawiedliwości. Z drugiej strony Gorazda podkreśla też, że niemożliwe jest stworzenie takiej teorii sprawiedliwości, która obejmowałaby cały, nieustannie ewoluujący system instytucji i ocen odnoszących się do tej kategorii. Stąd postulat poświęcania baczniejszej uwagi na analizę konkretnych sytuacji (studia przypadków), do czego Autor namawia również ekonomiistów.

Kończąc omówienie drugiego tomu *Metaekonomii* pozwolę sobie zwrócić uwagę na pewną kwestię, która może wzbudzić u czytelników (zwłaszcza tych zaznajomionych z rozwojem dyskursu makroekonomicznego) pewien niepokój. Rzecz dotyczy jednej z najbardziej burzliwych, nadal żywych, a zarazem znaczących dla rozwoju makroekonomii dyskusji, której przedmiotem były tzw. mikropodstawy makroekonomii. Wnosząc na podstawie tytułów poszczególnych tekstów, problematyce tej poświęcony jest rozdział drugi – *Spory o mikroekonomiczne podstawy makroekonomii po Kaleckim i Keynesie*. Tytuł ten jest nieco mylący. Nie twierdzą tym samym, że wskazany artykuł całkowicie pomija to zagadnienie, bo pewne jego fragmenty faktycznie dotyczą wybranych etapów sporu o mikropodstawy. Nie-

miej rozdział ten jest raczej przedstawionym z perspektywy Kaleciańskiej wnikliwym omówieniem rozwoju makroekonomii w drugiej połowie XX stulecia niż zdaniem relacji z dyskusji toczącej się wokół mikropodstaw makroekonomii. Kwestia ta jest natomiast obecna zarówno w rozdziałach autorstwa Jakuba Janusa i Krystiana Muchy, Jacka Walluscha, Petera Galbácsa, Roberta Mroza, Mariusza Maziarza i Roberta Mroza, jak i Tomasza Kwarciańskiego (co zresztą można potraktować jako argument świadczący o jej znaczeniu dla ewolucji makroekonomii).

Nie mam jednak najmniejszych wątpliwości, że najnowszy owoc kooperacji grona autorów skupionych wokół Polskiej Sieci Filozofii Ekonomii odegra rolę nie mniej inspirującą do refleksji na temat kondycji współczesnej ekonomii, co pierwsza odsłona tej współpracy.

JOANNA DZIOŃEK-KOZŁOWSKA

Bibliografia

- Colander, D.C. i Kupers, R., 2014. *Complexity and the Art of Public Policy: Solving Society's Problems from the Bottom Up*.

- Princeton, NJ – Oxford: Princeton University Press.
- Gorazda, M., Hardt, Ł. i Kwarciański, T., red., 2016. *Metaekonomia: zagadnienia z filozofii ekonomii*. Kraków: Copernicus Center Press.
- Keynes, J.M., 2003. *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza* (M. Kalecki i S. Rączkowski. Tłum.). 3 wyd. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.